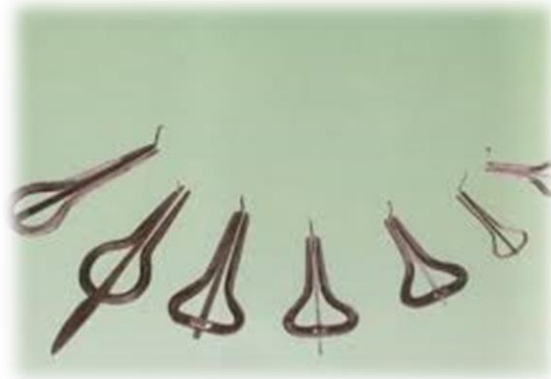

"Alpomish"

dastani

Baxshichilikda foydalaniladigan cholg`u asboblari

Fozil Yo`ldosh o`g`li kim?

- **Fozil shoir 1872-yilda
hozirgi Jizzax
viloyatining Baxmal
tumani Loyqa
qishlog'ida tug'ilgan.
Yetimlikda o'sgan
bo'lajak shoir cho'ponlik
qilgan vaqtlarida
do'mbira jo'rligida
terma va dostonlar
aytishga qiziqqan.**

- Fozil Yo'ldosh 40 dan oshiq xalq dostonlarini to'la yod bilgan va betakror talanti bilan aytgan dostonlarining badiiy jihatdan boshqalarnikidan mukammal bo'lishiga erishgan.
- "Alpomish" dostoni nafaqat uning ijodida, balki o'zbek xalq dostonchiligida alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki bu dostonda o'zbek xalqiga xos eng ezgu sifatlar haqqoniy hamda ta'sirli aks ettirilgan.

АЛПОМИШ

"Alpomish" dostoni

- "Alpomish" dostonida o'zbek xalqining azal-azaldan imon-e'tiqod, or-nomus va yurt birligi yo'lida o'zini ayamasiy yorqin aks ettirilgan.
- Dostonni o'qish davomida o'ziga atashtirilgan qizning qalmoqlar orasida talash, yurtdoshlarining begonalarga xor bo'lmasligi uchun jonini tikkan buyuk qahramon Alpomish, imon keltirgani va do'st tutingani uchun Hakimbekning yonida o'zining insofsiz yaqinlariga qarshi kurashgan Qorajon, insoniy fazilatlari bilan ko'pchilik erkaklardan baland tura oladigan Oybachin va Qaldirg'och timsol-lari millatimizga xos baland sifatlarni aks ettirganligini ko'ramiz.

E'tirof

- *“Xalqimizning qadimiy va shonli tarixi tunganmas bir doston bo`lsa, “Alpomish” ana shu dostonning shoh bayti”.*

I.A.Karimov.

“Yuksak ma`naviyat – yengilmas kuch”

- "Alpomish" dostonida o'zbek millatiga xos eng yuksak ma'naviy-axloqiy sifatlar, ayni vaqtda, ayrim millatdoshlarimizdagi cheklanganlik va ojizliklar buyuk bir mahorat bilan tasvirlangan.
- Bu asar shunchaki bir doston emas, balki xalqimizning ma'naviy olamini ko'rsatuvchi ko'zgudir.
- Shuning uchun ham 1999-yilda ushbu doston yaratilganining ming yilligi mamlakatimizda bayram qilindi.

Dostonning boshlanishi

- Burungi o'tgan zamonda, o'n olti urug' qo'ng'irot elida **Dobonbiy** degan o'tdi. Dobonbiydan **Alpinbiy** degan o'g'il farzand paydo bo'ldi. Alpinbiydan tag'i ikki o'g'il paydo bo'ldi: kattakanining otini **Boybo'ri** qo'ydi, kichkinasining otini **Boysari** qo'ydi. Boybo'ri bilan Boysari — ikkovi katta bo'ldi. Boysari boy edi, Boybo'ri shoy edi. Bu ikkovi ham farzandsiz bo'ldi.

- Ana endi o'n olti urug' qo'ng'irot elida bir **chupronto'y** bo'ldi. Xaloyiqlarni, elativalarni to'yga xabar qildi. Shu to'yga barcha xaloyiqlar yig'ildi. Biylar ham to'yga keldi. To'ydagi kattalar ilgorigiday izzat qilib, qadimgiday otini ushlamadi.

- *Biylar: "Mazmuni, bu odamlar bizning kelganimizdan bexabar qoldi", — deb otini o'zlari bog'lab, ma'rakai majlisga kelib o'tira berdi.*

Zukko Hakimbek

- **Kunlardan bir kun Hakimbek kitob o'qib o'tirib, baxildan, saxiydan gap chiqib qoldi...**

- Shunda o'g'li turib aytdi: "Vaqti-bevaqt birovnikiga mehmon kelsa, otini ushlab, joy bor bo'lsa, ko'nglini xushlab jo'natsa, bul ham saxiy;
- Agar joy bor turib, joy yo'q, deb qo'ndirmay jo'natsa, bul odam baxil.
- Vaqti - bevaqt bir kishi mozorotning qabatidan o'tsa, chap oyog'ini uzangidan chiqarib, mozordagi odamlarning haqqiga duo o'qib o'tsa, bul ham saxiylik;
- Agar har kirn mozordan o'tganda, chap oyog'ini uzangidan chiqarmay, mozorotning haqqiga duo qilmay o'tsa, bul ham baxil.
- Kishining moli zakotga yetsa, zakot bersa, bul ham saxiy ekan. Agar zakot bermasa, bul ham baxil ekan".

BOYSARINING MOL-MULKI

- Boysariboyning yilqisining soni shul edi: to'qson to'qay yilqisi bor edi. To'qson to'qay degani - yilqisi har yerlarda: to'qaylarda, tog'larning darasida, to'qayli yerlarda yoylab yurar edi. To'qaylarda yilqisi yoyilib yurgani uchun Boysariboyning to'qson to'qay yilqisi bor, der edi. Lekin yilqisining, molining sonini hech bilmas edi.

Surxayl va 7 alp

- Toychi viloyatida Qalmoq muzofotinda bir **Surxayl degan kampir** bor edi. Juda haddili zo'r kampir edi, bu kampirning yetti o'g'li bor edi:
- Ko'kaldosh;
- Ko'kaman;
- Ko'kqashqa;
- Boyqashqa;
- Toyqashqa;
- Qo'snquloq;
- Qorajon.

1. Qirq kunlik yo'l Boboxonning orasi.
Boboxon tog'idan poyga qilaman,
Oti ildam boybachchaga tegaman.

2. Yoy tortishsa, yoyi sinmay qolganga,
Men tegaman shul yoyandoz polvonga.

3. Ming qadimdan tanga pulni urganga,
Men tegaman shul qirag'ay merganga.

4. Kurash qilib to'qson alpni yiqqanga,
Men tegaman nor bilakli polvonga.

**Barchinning
4 sharti:**

BAXTLI YAKUN

- ...Baxmal o'tovda chimildiq tutib, kuyov navkarlari bilan kuyovni kirgizmoqchi bo'lib, bir necha xotinlar "kampir o'ldi" bo'lib, o'lganiga bir nima olib, "it irillar" degan rasmini qilib, bunda ham bir nima berib, har zamon salom solib, uydan ichkari kirib, chimildiqqa o'tirib, oldiga dasturxon solib, ...kuyov navkarlarga to'ppi, ro'mol, sarpoylar berib, kuyov navkarlar chiqib ketdi. Barchinni bekning... qoshiga olib kirib, xotinlar rasmini qilib, "chach siypatar", "qo'l ushlatar'Mni qilib, bir necha yangalar har qaysisi o'z mazgiliga ketdi.

Asar qahramonlari

BILIMINGIZNI SINANG!

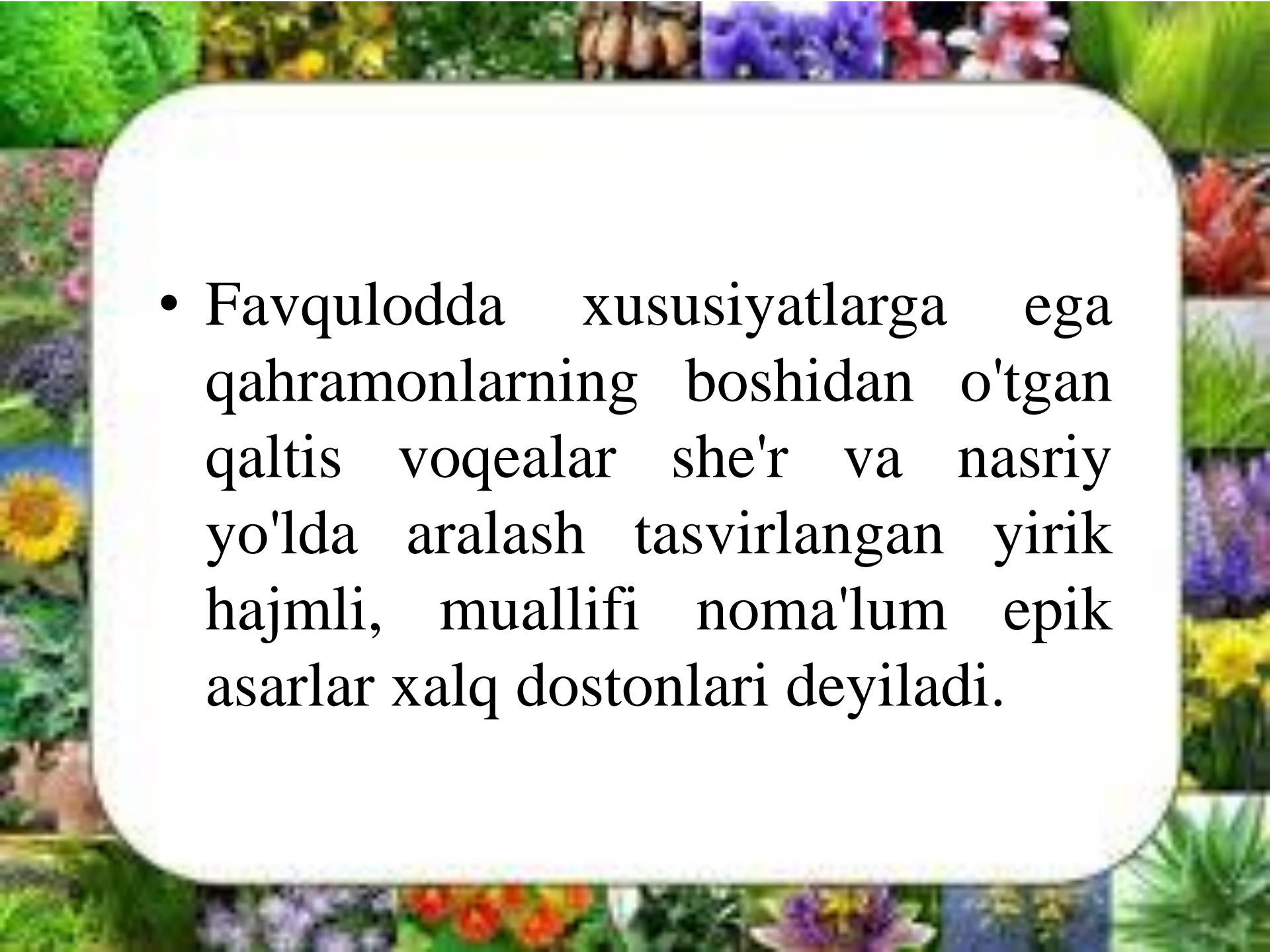
- “Alpomish” dostonining nechta varianti yozib olingan?
- Alpomishning yonida o`zining insofsiz yaqinlariga qarshi kurashgan qahramon?
- “Dobonbiydan ... degan o`g`il farzand paydo bo`ldi”.
- “Alpomish” dostonida “tarzi gul yuzli, shirin so`zli, bir siyosatli kishi” deb ta`riflangan kim?
- Boybo`rining “Kishi nimadan baxil bo`ladi, nimadan saxiy bo`ladi?” degan savoliga Alpomishning javobi?
- Yetti alpning onasi?
- Ko`chish payti Barchinning sepi necha tuyaga ortildi?
- “Alpomish” dostonida tushlari vositasida kelajak taqdirlari bayon qilingan qahramonlar?
- Barchinning poygasi qayerda o`tkaziladi?
- Qalmoqlar boylab tashlagan Qorajonga kim yordam beradi?
- Yoyandozlik qayerda bo`lib o`tadi?
- Qorajon nechta alp bilan kurash tushadi?

Nazariy ma'lumot.

Xalq dostonlari haqida

- "Doston" forscha so'z bo'lib, qissa, hikoya, sarguzasht, ta'rif ma'nolarini bildiradi. Adabiy atama sifatida ham folklorning, ham yozma adabiyotning muayyan janrini anglatadi. Xalq og'zaki ilodiga mansub asarlarni yozma dos-tonlardan farqlash uchun ular xalq dostonlari deb yuritiladi.

-
- Favqulodda xususiyatlarga ega qahramonlarning boshidan o'tgan qaltis voqealar she'r va nasriy yo'lda aralash tasvirlangan yirik hajmli, muallifi noma'lum epik asarlar xalq dostonlari deyiladi.

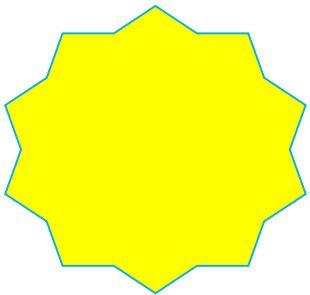
Xalq dostonlar olimlar tomonidan quyidagi turlarga ajratilgan:

- 1. Qahramonlik dostonlari.
- 2. Jangnoma dostonlar.
- 3. Romanik dostonlar.
- 4. Tarixiy dostonlar.
- 5. Kitobiy dostonlar.

Sa'j nima?

- Xalq dostonlaridagi nasriy tasvirlar ham juda o'ziga xos bo'lib, ko'pincha, saj' yo'lida, ya'ni qofiyali sochma ko'rinishida keladi. Nasriy tasvirlarning bu tarzda berilishi xalq dostonlarining ifoda darajasini yuksaltirib, badiiy ta'sirchanligini orttiradi.

- "Go'ro'g'lining zo'r deb ta'rifi **ketgan**, zarbasi toshdan **o'tgan**, qilichining ishlovi **yetgan**, tekkan omon qolmasin deb zaharning suvin **yalatgan**" nasriy parchasidagi "ketgan", "o'tgan", "yetgan", "yalatgan" so'zlari nasriy tasvirga ohangdorlik, musiqiylik baxsh etadi.

Epik qolip nima?

- Xalq dostonlarining deyarli hammasida uchraydigan ifoda va tasvirlar folklorshunoslikda "epik qoliplar" deyiladi. Ular xalq dostonlarida takrorlanib turadigan holatlar tasvirida qo'llaniladi. Dostonlarning boshlanish va tugallanishi, personajlarning ko'rinishi, o'zaro munosabatlari, tulporlarga berilgan ta'riflar, safar yoki jang tasvirida epik qoliplardan foydalaniladi.
- Misol uchun: **"Dam shu damdir, o'zga damni dam dema, Boshing eson, davlatingni kam dema"** yoki: **"Kokillarim eshilgandir tol-tol, Har toliga bersa yetmas dunyo mol"**.